

Izrada Akcijskog plana za zaštitu kolonijalnih vrsta čaplji (*Ardeidae*) i bijele žličarke (*Platalea leucorodia*)

Opis dobivenih rezultata istraživanja

Čaplje (porodica: *Ardeidae*) i žličarke (rod: *Platalea*) spadaju u red rodarica (Ciconiiformes) za koje je karakteristično da su vezane za različita vlažna i močvarna staništa. U Hrvatskoj od devet zabilježenih vrsta čaplji redovito gnijezdi njih osam, a od dvije zabilježene vrste žličarki redovito gnijezdi samo jedna.

Od osam vrsta čaplji dvije vrste – bukavac nebogled *Botaurus stellaris* i čapljica voljak *Ixobrychus minutus* – gnijezde pojedinačno, dok preostalih šest vrsta (siva čaplja *Ardea cinerea*, čaplja danguba *Ardea purpurea*, velika bijela čaplja *Ardea alba*, bijela čapljica *Egretta garzetta*, žuta čaplja *Ardeola ralloides*, te čak kvakavac *Nycticorax nycticorax*) gnijezde u jednovrsnim ili mješovitim, raznovrsnim kolonijama. Njima se na gniježđenju pridružuje i bijela žličarka *Platalea leucorodia*.

Kolonije grade ili na stablima (prvenstveno vrbama) ili u šašu i trsci. Slijedeća karakteristika je nužno prisustvo vode ispod kolonije koja služi kao zaštita od kopnenih predatora (divljih svinja, lisica ili kuna). Iznimka je siva čaplja koja većinu svojih kolonija gradi na visokim stablima jasena ili hrasta.

Gnijezdeće populacije kolonijalnih vrsta čaplji i žličarke u Hrvatskoj su malobrojne, s velikim fluktuacijama u broju gnijezdećih pari između pojedinih godina, a broj kolonija po pojedinoj vrsti ne prelazi više od 22 (Tablica 1).

Tablica 1. Veličine gnijezdeće populacije kolonijalnih vrsta čaplji i bijele žličarke u Hrvatskoj tijekom 2009. godine. Brojevi u zagradama označavaju procijenjenu veličinu nacionalne populacije

Vrsta	Veličina gnijezdeće populacije (u parovima)	Broj kolonija	Status ugroženosti (2002)
Žuta čaplja	118 (65-150)	3 (4)	EN
Čaplja danguba	115 (120-200)	9 (14)	VU
Bijela čaplja	165 (115-180)	7 (10)	EN
Bijela žličarka	200 (120-280)	3 (6)	EN
Bijela čapljica	309 (180-500)	7 (9)	VU
Čak kvakavac	681 (280-1050)	7 (11)	NT
Siva čaplja	2469 (2800-3000)	16 (22)	LC

Sve navedene vrste čaplji, osim sive čaplje, i bijela žličarka nalaze se na Crvenom popisu ptica Republike Hrvatske s kategorijom ugroženosti EN (većina vrsta) i VU (čaplja danguba i bijela čapljica), te su proglašene strogo zaštićenim svojstama sukladno Zakonu o zaštiti prirode (Narodne novine br. 70/2005, 139/08) i Pravilniku o proglašavanju svojti strogo zaštićenima i zaštićenima (Narodne novine br. 99/2009). Sve navedene vrste, osim sive čaplje, nalaze se i

Hrvatsko društvo za zaštitu ptica i prirode

Croatian Society for Bird and Nature Protection

Poštanska adresa: Gundulićeva 19a; HR-31000 Osijek

tel: +385 31 202 796; Mobilni: +385 95 909 87 53

na Aneksu I Direktive o pticama, te predstavljaju kvalifikacijske vrste za određivanje NATURA 2000 područja. Siva čaplja je na nacionalnoj razini proglašena zaštićenom svojtom.

Ugroženost ovih vrsta potječe od činjenice da za opstanak zahtijevaju plitka, vlažna staništa bogata plijenom, a koja pod utjecajem ljudskih djelatnosti sve više nestaju ili im se kvaliteta značajno pogoršava. Melioracije i isušivanja vlažnih i močvarnih područja dovode do nestanka pogodnih staništa za gniježđenje i ishranu; intenzifikacija poljoprivrede uz upotrebu pesticida dovodi do opadanja populacija njihova plijena. Mnoge vrste su se u nedostatku prirodnih, prilagodile antropogenim staništima (kao npr. ribnjacima) te postaju predmetom proganjanja zbog kompeticije s Čovjekom. Napuštanje šaranskih ribnjaka i smanjivanje površina pod proizvodnjim ugrožava nacionalnu gnijezdeću populaciju. Njihovo društveno i kolonijalno ponašanje tijekom gniježđenja, ishrane ili noćenja ih dovodi u opasnost jer su takva mjesta lako uočljiva, kako od strane prirodnih predatora tako i od strane ljudi. Kao prave selice, tijekom seobe ih na putu očekuju brojna iskušenja (od krivolova do vremenskih nepogoda), a mnoge, osobito tran-saharske selice, ovise o uvjetima staništa tijekom zimskog perioda. U Africi suše mogu desetkovati populacije, dok se isto dešava u Europi tijekom vrlo hladnih zima. Ipak, danas se smatra da je Čovjek najodgovorniji za njihov opstanak jer on dominira svim njihovim staništima. Stoga se međunarodni ciljevi zaštite svode na zaštitu staništa, lokaliteta, te preletnih populacija.

REZULTATI PROJEKTA

1. Kartiranje kolonija i procjena gnijezdeće populacije

U periodu od ožujka do srpnja u potpunosti je izvršen terenski rad te su obiđene gotovo sve kolonije čaplji i žličarki u Hrvatskoj. Uz pomoć GPS-a svaka kolonija je točno locirana. Podaci o broju gnijezdećih pari utvrđeni su neposrednim brojanjem aktivnih gnijezda. Kod kolonija sive čaplje koje su građene na visokim stablima, to je učinjeno tijekom jednog obilaska u rano proljeće (ožujak-travanj) a kod ostalih kolonija građениh u trsci ili niskim vrbama tijekom dva ili više obilaska tijekom svibnja-srpnja. Procjena brojnosti u koloniji Krapje Đol je vršena temeljem brojanja jedinki čaplji i žličarki prilikom ulaska/izlaska iz kolonije. Po prvi puta je procjena brojnosti gnijezdećih pari u pojedinim kolonijama (Krapje Đol, ribnjaci Jasinje, Mrsunjski lug) izvršena putem snimanja iz zraka pomoću bespilotnih letjelica. Ova metoda se pokazala izuzetno dobra jer nije uzrokovala nikakvo uznemiravanje ptica na gnijezdima.

Slika 1. Snimak kolonije sive čaplje u Mrsunjskom lugu pomoću bespilotne letjelice. Osim utvrđivanja broja pari, u gnijezdima se mogu prebrojati i mladi, te utvrditi uspjeh gniježđenja. (Foto: Pastor d.o.o.)

2. Izrada akcijskog plana zaštite kolonijalnih vrsta čaplji i žličarki

Nakon izvršenog terenskog rada, pristupilo se izradi nacрта akcijskog plana zaštite kolonijalnih vrsta čaplji i žličarki, sukladno IUCN-ovim kriterijima, Strategiji zaštite biološke i krajobrazne raznolikosti, te smjernicama Državnog zavoda za zaštitu prirode.

Akcijski plan uključuje detaljan opis biologije i ekologije navedenih vrsta, te njihovih zahtjeva za stanišnim uvjetima. Tijekom životnog ciklusa čaplje i žličarke imaju specifične zahtjeve pa su definirana gnijezdilišta i odmorišta, hranilišta i zimovališta. Vezano za gnijezdilišta ono može biti na visokim stablima u sklopu šumskih odjela (prvenstveno sive čaplje), u tršćacima/šaševima ili na niskom drveću u sklopu prirodnih poplavnih područja i mrtvaja, te na antropogenim staništima poput šaranskih ribnjaka. Iz toga su definirane tri glavne grupe dionika:

- Vlasnici i koncesionari ribnjaka
- Vodno-gospodarski sektor koji upravlja razinama voda u prirodnim staništima, te
- Vlasnici i koncesionari šumskih odjela koje sadrže kolonije

Hrvatsko društvo za zaštitu ptica i prirode

Croatian Society for Bird and Nature Protection

Poštanska adresa: Gundulićeva 19a; HR-31000 Osijek

tel: +385 31 202 796; Mobilni: +385 95 909 87 53

Akcijskim planom zaštite kolonijalnih vrsta čaplji i bijele žličarke određena je vizija – povećavanje rasprostranjenosti, raznolikosti i brojnosti gnijezdećih, preletnih i zimujućih populacija čaplji i žličarki do dostizanja kapaciteta njihovih staništa, te daljnje održavanje njihovih populacija dugoročno stabilnima.

Akcijskim planom su određeni ciljevi kojima će se vizija ostvariti, te mjere i aktivnosti za ostvarenje ciljeva. Mjere i aktivnosti su posebno definirane za zaštitu gnijezdilišta ili odmorišta, hranilišta te zimovališta. One uključuju multi-sektorsku suradnju s dionicima, osobito vlasnicima i koncesionarima ribnjaka, vodnim gospodarstvom, šumarima, znanstvenicima, kao i sektorom zaštite prirode.

Nacrt akcijskog plana upućen je Državnom zavodu za zaštitu prirode i Zavodu za ornitologiju na daljnje usaglašavanje.

3. Održavanje radionica sa dionicima

U okviru projekta održana je jedna od planirane dvije radionice sa dionicima. Prva radionica je održana sa vlasnicima i koncesionarima ribnjaka, uz prisustvo državnih institucija koje se bave zaštitom prirode (Uprava za zaštitu prirode, DZZP, dio županijskih javnih ustanova za upravljanje zaštićenim prirodnim vrijednostima), te nevladinog sektora. Na radionici su predložene mjere i aktivnosti koje su primjenjive na ribnjacima, a čija provedba bi trebala doprinijeti dodatnoj zaštiti i povećanju populacija čaplji i žličarki.

Druga radionica planira se održati s vodno-gospodarskim sektorom (prvenstveno Hrvatskim vodama) koji upravlja razinama voda u prirodnim staništima. Treća radionica će se održati sa šumarima i vlasnicima šumskih odjela u kojima se nalaze kolonije čaplji.

Akcijski plan izrađen je u suradnji s Državnim zavodom za zaštitu prirode i Zavodom za ornitologiju HAZU. Ovaj projekt je sufinanciran uz pomoć Ministarstva kulture.

Republika
Hrvatska
Ministarstvo
kulture
Republic
of Croatia
Ministry
of Culture

